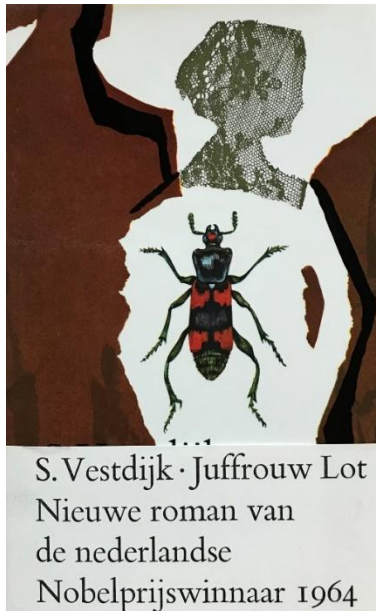

Peter van Schijndel

Het buikbandje

Toen ik op 15 december 2021 een antiquariaat in Alkmaar bezocht, een ouderwets antiquariaat met talloze boeken op de boekenplanken en stapels boeken op de vloer, boeken die niet werden aangeboden op internet, werd ik desgevraagd gewezen op een rij boeken van Vestdijk op de bovenste planken van een van de stellingen. Ik mocht om de boeken te kunnen bekijken een krukje gebruiken dat nogal wankelde toen ik erop ging staan, omdat de onderliggende tegels los lagen. Er stond op het eerste gezicht eigenlijk niets bij dat mijn interesse wekte, totdat ik in een exemplaar van *Juffrouw Lot* bladerde. Daarin trof ik het zeldzame buikbandje aan met de tekst ‘S. Vestdijk. Juffrouw Lot / Nieuwe roman van de Nederlandse Nobelprijswinnaar 1964’, opgevouwen en gevoegd in het boek. Vermeld werd door de antiquaar: ‘curieus’. Afrekenen kon alleen contant, omdat de winkelier geen pinapparaat had.

Het buikbandje is zeldzaam, zoveel is zeker, maar hoeveel exemplaren er nu nog zijn laat zich niet gemakkelijk vaststellen. Het zullen er niet veel zijn. Het verhaal achter het buikbandje begint in mijn verzameling bij de brief die de Directeur van het bureau der Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen, M.E. 't Hart, op 20 januari 1964 schreef aan Kees Lekkerkerker (redactieraad en redactie van *De Gids*), waarin werd meegedeeld dat besloten werd om Vestdijk in aanmerking te brengen voor de Nobelprijs voor Literatuur 1964:

‘Naar aanleiding van Uw schrijven dd. 7 november 1963 heb ik de eer U te berichten, dat de Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen op voorstel van een daartoe in het leven geroepen commissie van Akademie-leden, aan de Zweedse Academie haar instemming heeft kenbaar gemaakt met het voorstel, uitgegaan van letterkundige genootschappen in Nederland, om de auteur Simon Vestdijk in aanmerking te brengen voor de Nobelprijs voor Literatuur 1964.’

Het optimisme over de toekenning van de Nobelprijs voor literatuur aan Vestdijk was er. Zie onder meer *Het Vrije Volk* van 14 oktober 1964: ‘*Vestdijk voor zesde maal kandidaat Nobelprijs, maar hoort hij nog bij de laatste vijf? Hoewel minister Luns, die maandag voor een officieel zesdaags bezoek aan Zweden in Stockholm arriveerde, bij zijn aankomst verklaarde, dat hij geen brandende vraagstukken te bespreken heeft, dachten enkele optimisten in de Nederlandse kolonie verband te kunnen leggen tussen de komst van onze minister van Buitenlandse Zaken en het feit, dat Simon Vestdijk opnieuw kandidaat is gesteld voor de Nobelprijs voor literatuur.*’

Vestdijk zelf hoopte op toekenning van de Nobelprijs, maar wist tegelijkertijd dat de kans daarop niet heel groot was. Zie *De Telegraaf* van 10 oktober 1964, Vestdijk in gesprek met Conny Sluijsmans:

‘*Simon Vestdijk: ‘Ik hoop dat ze me de Nobelprijs geven.’*

‘*Simon Vestdijk, dit jaar opnieuw kandidaat gesteld voor de Nobelprijs, die op 22 oktober weer zal worden bekendgemaakt. Hij zegt: ‘Ik hoop dat ze ‘m me geven, maar het is een kans van 1 op 75. Als het een boek moet zijn met positieve strekking, dan zitten ze met mij toch wel te kijken, want die positieve strekkingen zijn bij mij altijd nogal diep verborgen....’t Is ‘n bom geld, die Nobelprijs, ik geloof 160.000 of 170.000 gulden.*’

Hij geeft ook aan wat hij met het geld zou doen, indien hij de prijs zou krijgen:

‘*Ja, ik ben van plan om dan zo ‘n 30.000 of 40.000 gulden af te staan aan de Vereniging van Letterkundigen, om een jaarlijkse kleine prijs in te stellen voor Nederlandse schrijvers. En verder ga ik er veel grammofonplaten van kopen.*’

De Franse filosoof en schrijver Jean Paul Sartre (1905-1980) won echter op 22 oktober 1964 de Nobelprijs voor de literatuur, maar hij weigerde de prijs. De Fransman was bang zijn vrijheid te verliezen. Als hij de prijs in ontvangst zou nemen, zou Sartre zichzelf, zo vond hij, institutionaliseren en daarmee niet langer meer volledig onafhankelijk kunnen werken. Nog voor de prijs werd uitgereikt stuurde hij de organisatie van de Nobelprijs daarom een brief met het verzoek hem de prijs niet te geven en zijn naam ook niet te vermelden. Deze brief bereikte de organisatie echter te laat. Sartre won de prijs vervolgens maar weigerde deze dus.

Over de nominatie van Vestdijk voor de Nobelprijs voor literatuur schreef Wim Hazeu, *Vestdijk, een biografie*, Amsterdam 2005, pagina 659:

‘*Nadat in 1963 Vestdijk door een bestuurlijk misverstand bij de Nederlandse PEN niet was voorgedragen, herstelden op initiatief van de redactie van De Gids alle instanties deze fout in 1964, dit opnieuw tot plezier van de secretaris van de Zweedse Academie Anders Österling. Maar de prijs ging naar Sartre, die hem weigerde.*’

Zie ook: Hans Visser, *Simon Vestdijk, een schrijversleven*, Maassluis / Utrecht 1987, pagina 486:

‘*Eerder in dat jaar had de Koninklijke Academie van Wetenschappen voor het eerst zijn kandidatuur gesteund voor de Nobelprijs voor Letterkunde van 1964. Vijfmaal had Vestdijk op de kandidatenlijst gestaan. Ditmaal was het een Zweed, dichter en Academielid Sigfrid Siwertz, die hem voordroeg. Ook dat mocht niet baten.*’

De Bezige Bij was er blijkbaar vrij zeker van dat Vestdijk de Nobelprijs zou winnen.

‘*In 1965 rekende uitgeverij De Bezige Bij vast en zeker op de prijs. De distributie van de roman Juffrouw Lot werd opgehouden. Voor de boeken was al een zogeheten buikbandje gedrukt met de tekst ‘Nieuwe roman van de Nederlandse Nobelprijswinnaar’.*

Zie verder: Willem Ellenbroek, ‘Vestdijk en de Nobelprijs’, in *de Volkskrant* van

vrijdag 19 april 1985:

'Hans Visser onthult dat het boek Juffrouw Lot in 1965 in de winkel heeft gelegen met een wikkel erom dat het geschreven was door de nieuwe Nobelprijswinnaar. De uitgever was er zo zeker van dat hij die wikkel had laten drukken. Een van zijn vroegere uitgevers, Wim Schouten, kan zich van die wikkel niets meer herinneren. Hij heeft nooit geloofd in die prijs, zegt hij, "(...) het is een politieke toestand, je moet Vestdijk zijn en nog beter schrijven en in Hongarije of in Chili geboren zijn – maar gewoon in Doorn wonen en niets politieks zijn...?' Bij de Bezige Bij weten ze dat die voorbarige wikkel inderdaad heeft bestaan, maar ze hebben er geen exemplaar van. Er moeten er zo weinig van zijn gemaakt, dat niemand er één heeft. Na lang zoeken vind ik hem in Kees Fens' boekenkast. Niemand heeft het. Lubberhuizen zei me toen hij ervan hoorde: "Dat kan helemaal niet, we hebben er een paar gemaakt en die zijn allemaal vernietigd." De bezitter betitelt het strookje zelf als een ordinair stukje drukwerk met de tekst: *S. Vestdijk. Juffrouw Lot. Nieuwe roman van de nederlandse Nobelprijswinnaar 1964. Al helemaal vergeeld ook nog, maar voor geen goud doet de gelukkige bezitter er afstand van, het mag niet eens zijn huis uit.'*

Dat de buikbandjes allemaal vernietigd waren, nadat bekend werd dat niet Vestdijk maar Sartre de Nobelprijs voor literatuur toegekend had gekregen, zoals Lubberhuizen stelde, is in elk geval onjuist. Kees Fens had immers een exemplaar. Maar dat niemand anders dan hij in het bezit was gekomen van het buikbandje, omdat er maar één exemplaar zou zijn, zoals Fens veronderstelde, is evenmin juist. Het was bij Vestdijk goed gebruik dat hij opdrachtexemplaren van zijn werk schonk aan Ans Koster, maar ook aan mensen als Nol Gregoor en Herman Passchier. Blijkbaar was ook Vestdijk in het bezit gekomen van in elk geval één exemplaar van *Juffrouw Lot* met buikbandje. Een exemplaar van *Juffrouw Lot* met buikbandje en opdracht schonk Vestdijk op 31 december 1964 immers aan Nol Gregoor:

'Doorn 31 december 1964: Voor Nol / Na het genadeschot / Kwam juffrouw Lot / In beide boeken / Gaan veel mensen kapot. / Jij moet de moordenaar zoeken. / Verder onderbroeken, / Weinig over God. / Een beetje zot. / Mooi slot!'

Op enig moment heeft Gregoor zijn Vestdijk-bezit van de hand gedaan, een deel kwam terecht in het Literatuurmuseum en een ander deel op 'de markt'. Het exemplaar van *Juffrouw Lot* van Gregoor met opdracht aan hem én buikbandje kwam terecht in de Vestdijk-verzameling van Fred Portegies Zwart. Na zijn overlijden werd zijn verzameling verkocht door antiquariaat Ailoz in Leiden (2005). Het exemplaar bevindt zich nu in de collectie van de OBA. In oktober 2009 verscheen *Catalogus 33, Simon Vestdijk* van Hinderickx & Winderickx in Utrecht. Hinderickx & Winderickx verkocht een grote hoeveelheid opdrachtexemplaren van werk van Vestdijk, afkomstig uit de bibliotheek van de familie Vestdijk. Ook een exemplaar van *Juffrouw Lot* zonder buikbandje, met opdracht direct onder de titel:

'zonder medewerking van meneer Nobel, spijtig! Voor Ans van Simon, Doorn 24-10-'64.'

De buikbandjes in bezit van Fens en Gregoor waren niet de enige buikbandjes die in omloop waren gekomen. De Groningse academische boekhandel Scholtens & Zn. heeft ook een aantal exemplaren van *Juffrouw Lot* met buikbandje geleverd gekregen.

Zie het *Algemeen Dagblad* van 1 april 1965:

'Nobelprijs voor Vestdijk. Uitgever te optimistisch. Simon Vestdijk: Juffrouw Lot. Nieuwe roman van de Nederlandse Nobelprijs-winnaar 1964. Dit stond gisteren te lezen op de omslagen van twee boeken die geëtaleerd lagen bij de Groningse academische boekhandel Scholtens & Zn. Een ongetwijfeld de aandacht trekkende aankondiging, maar iets te optimistisch. Want nog steeds moet, zoals bekend, de beroemde Nederlandse auteur het zonder Nobelprijs doen.'

Het was dan ook een vergissing en de boekhandelaar heeft de exemplaren ijlings weer uit zijn etalage gehaald. De oorzaak van dit misverstand? Toen Vestdijks nieuwste roman, Juffrouw Lot, van de persen rolde, had de uitgeverij De Bezige Bij bovengenoemde banderolles al klaar liggen. Dit was te voorbarig, zoals kort daarna bleek.

Direct werden toen de banderolles van alle boeken verwijderd, behalve van een tiental exemplaren die in een duister hoekje van het magazijn belandden en onlangs op nabestelling ingepakt naar Groningen werden gezonden.

Of het in de Groningse boekhandel niet was opgevallen? "Och meneer," zei de boekhandelaar, "er staat tegenwoordig vaak meer buitenop een boek dan erin. Dat zie je allemaal niet meer".'

Ook andere kranten publiceerden over genoemde levering aan de boekenwinkel in Groningen. *Trouw*, 1 april 1965: 'Voor Groningen heeft Vestdijk de Nobelprijs'; de *Volkskrant*, 3 april 1965: 'Reclame-fout bij roman Vestdijk'.

Kennelijk werden ook exemplaren van Juffrouw Lot met buikbandje geleverd aan andere winkels, in andere steden. De *Provinciale Zeeuwse Courant* van 2 april 1965 vatte de geschiedenis nog eens samen:

'De Bezige Bij vergiste zich, Simon Vestdijk als winnaar Nobelprijs. Voor het geval U het boek 'Juffrouw Lot' van de schrijver Simon Vestdijk koopt is er kans, dat er op de buikband van het boek staat: 'Simon Vestdijk. Juffrouw Lot. Nieuwe roman van de Nederlandse Nobelprijswinnaar 1964'. Dat is uiteraard een vergissing van de uitgeverij 'De Bezige Bij': beter, men is te voorbarig geweest, hetgeen ronduit wordt toegegeven. Bij navraag bleek namelijk, dat toen 'Juffrouw Lot' vorig jaar bij De Bezige Bij van de persen rolde Simon Vestdijk algemeen werd beschouwd als nobelprijswinnaar. Daarop is ingehaakt, zodat het boek werd voorzien van een buikband met in aanhef vermelde mededeling. In plaats van Simon Vestdijk werd echter de Franse schrijver Jean-Paul Sartre nobelprijswinnaar 1964.

Zonder mankeren werden de wikkels verwijderd. Daarbij schijnt echter een partij boeken in het magazijn over het hoofd te zijn gezien. Althans, een andere verklaring wist men ons bij De Bezige Bij niet te geven. Boeken van die partij zijn bij de boekhandel in het hele land terecht gekomen en opmerkelijke kopers hebben de verkoper of uitgever gewezen op de vergissing.

"Wij hebben ten minste telefoontjes gekregen uit Groningen, uit Tilburg en enkele andere plaatsen in ons land. Het enige advies wat wij kunnen geven is die buikband er af te halen en de opmerking te maken, dat het boek van Vestdijk er beslist niet minder om wordt", zo deelde men ons ten slotte bij De Bezige Bij mede.'

Andere krantenartikelen over het buikbandje heb ik niet aangetroffen, althans niet in *Delpher*, waar miljoenen gedigitaliseerde teksten uit Nederlandse kranten, boeken en tijdschriften te vinden zijn.

Hoeveel exemplaren van *Juffrouw Lot* met het buikbandje aan boekhandelaars zijn geleverd en hoeveel er vervolgens door de boekhandelaars zijn ontdaan van de buikbandjes, hoeveel mensen het 'advies' hebben gevolgd om het buikbandje te verwijderen en hoeveel buikbandjes anderszins in het ongereede zijn geraakt, is niet duidelijk. Ik houd het er vooralsnog op dat het aantal exemplaren van *Juffrouw Lot* met buikbandje uiterst gering is.